

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019

www.sosyalarastirmalar.com

Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019

www.sosyalarastirmalar.com

Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3555>

ÜLKÜ TAMER'İN KİTAPLARINA ALMADIĞI İLK ŞİİRİ ÜLKÜ TAMER'S FIRST POETRY NOT INTRODUCING THE BOOKS

Emine Selcen BEKMEZCİ*

Öz

Geleneği olmayanın geleceği de olamaz. Ancak geleneğin üzerine bina edilen yeni, özgün olmalıdır. İkinci Yeni şairleri genel olarak çeşitli etkilenmelerden geçip kendi çizgisine ulaşmıştır. Bu duruma Ülkü Tamer'in şiirleri açısından bakıldığında onun doğrudan İkinci Yeni içinde konumlandırıldığı görülür. Ancak Ülkü Tamer'in şiir kitaplarına almadığı ilk şiiri "Dünyanın Bir Köşesinden Lucia" kimi şairlerden izler taşır. Fakat sanatçıda bu etkilenme uzun sürmez ve kendine has şiirini kurar. Sanatçı, şiirini oluşturan etmenleri ve etkilenmeleri kendi dilinden anlatır. Sanatçının şiir hayatındaki bu izleri görmek sonradan aldığı yolu anlayabilmek açısından faydalı ve gereklidir. Bu nedenle ilk şiir kitabını 22 yaşında yayımlayan "genç şair" Ülkü Tamer'in 17 yaşında iken Kaynak dergisinde yayımlanan ilk şiiri "Dünyanın Bir Köşesinden Lucia"yı okurlara sunmak ve bu şiirle sanatçının şiir serüvenindeki ilk adımlarını göstermek bu çalışmanın amacını oluşturur.

Anahtar Kelimeler: İkinci Yeni, Ülkü Tamer, İlk Şiir, Kaynak Dergisi, Dünyanın Bir Köşesinden Lucia.

Abstract

There certainly can't be any future for the non-tradition. But if there ever would exist any, then, it must be new, originally-based and solely built on tradition. The second new poets in general, reached the towering heights of their own accomplishments by undergoing through various influences. Clearly, it could also be seen from the point of Ülkü Tamer's poems that he is of that contemporary time and as such, was positioned directly within the second new. Despite this obvious trait of his, however, Ülkü Tamer's first poem was not included in the collection of poetry books captioned: "Lucia From A Corner Of The World" even though his poems also carry traces and traits of the poets in that collection. However, this undue influence does not last long and the artist builds his own unique form of poetry. From his own language and point of view, the artist herein, re-echoes in his poems some of the factors and influences that are formed and having to see these traces in the artist's poetry life is extremely very useful and necessary in order to understand the way and manner the artists view things later. In all these circumstances as a result, he became a young poet who was able to publish his first book of poetry at the age of 22. At a very young age of just 17 years, Ülkü Tamer's first poem which was published in the Kaynak (Source) magazine at the time, was to present to his readers Lucia, from a corner of the world and to show his first steps in poetry adventure. The aim of this study therefore, is to present to readers and show them the very first steps in the poetry adventure of the artist with this poem.

Keywords: Second New, Ülkü Tamer, First Poem, Kaynak (Source) Journal, Lucia From A Corner of The World.

Giriş

*Dr., MEB, Öğretmen,, selcen_pekmezci@hotmail.com

Ülkü Tamer (1937-2018), 81 yıllık yaşam serüvenine şairlik, yazarlık, çevirmenlik, yayıncılık ve oyunculuk gibi sanatın farklı dallarından çalışmalar sığdırmış çok yönlü bir isimdir. Fakat onu Türk edebiyatında unutulmaz yapan, şiiirleridir. 1954'ten itibaren şiiirleri "Kaynak, Pazar Postası, Varlık, Yeditepe, Yeni Dergi, Sanat Olayı, Milliyet Sanat, a, Yeni a, Yenilik, Gösteri, Kitap-lık, Dost" gibi dergilerde yayımlanmıştır.

Türk edebiyatında İkinci Yeni etkisindeki şiiirleriyle bilinen Ülkü Tamer, İkinci Yeni oluşumuna sonraki dönemlerde katılmış böylece bu hareket içinde en genç olan, en az tanınan isim olmuştur. Hareketin isim veren Erdost, İkinci Yeni şiiirinin Ülkü Tamer'siz düşünülemediğini söylemiştir. (Süreya, 2006, 161-162). Ece Ayhan da Tamer'i İkinci Yeni hareketine dâhil etmiştir: "Ben başlangıcından beri etikçiyim tabii. Hatta bütün (Sivil şairler) arkadaşlar etikçiyiz. Turgut Uyar, Cemal Süreya, İlhan Berk, Edip Cansever de, hatta Ülkü Tamer de." (Ayhan, 1995, 33).

Sanatçı, İkinci Yeni çizgisindeki şiiirlerinde daha bireysel ve karamsar şiiirler kaleme almış; modernleşmenin getirdiği şehir hayatından bunalma, yalnızlık, kaçış arzusu ve ölüm temalarına ağırlık vermiştir. Sembolist, naif ve lirik bir anlatım benimsemiştir. Şiiirini tekdüzelikten uzak tutmaya çalışmış; dilin olanaklarından faydalanarak kelimelerle oynamış ve yeni bir şiiir dünyası yaratmıştır. Kelimeleri sözlük anlamlarının dışında farklı çağrışımlar yaratacak şekilde kullanırken okuyucuyu da kelimeler ve imgeler üzerine düşünmeye zorlamayı amaçlamıştır. Batı edebiyatına hakim olan Tamer, özellikle İngiliz şiiirini Türk edebiyatına aktarmak isterken kimi zaman İngilizcenin söz dizimini Türkçeye uyarlayarak şiiirtmacalı bir anlatımı da mümkün kılmıştır. Halk edebiyatından Batı edebiyatına uzanan geniş bir çizgide şiiir alanında varlık göstermiştir.

Şiiirlerinde var olan ironi ve çocuksu duyarlılığı, kendini yenilemesi, imgeyi başarıyla kullanması ve konuşma dilini yakalamasıyla Cemal Süreya'nın dikkatini çekmiştir. Süreya, onu İkinci Yeni şiiirini oluşturan bir gelişim halkası olarak görmüştür. Süreya, Tamer'in ilk kitabından beri süregelen özelliğinin en soyut anlatımı bile yalın bir dille yapması ve konuşma dilini merkeze alması olduğunu söylemiştir. Ona göre Tamer, çok kere bir türkü rahatlığına ulaşmış ve dilindeki sıcaklık şiiirlerindeki özdenliğin yararına işlemiştir. (Süreya, 2006, 161-162).

Tamer; İkinci Yeni'nin dil, imge, anlatım tarzı, kelimelerin çağrışım gücü gibi alanlarda sunduğu özgür havayı benimsemiş, bunu kendi şiiir dilini bulmak ve kurmak için kullanmıştır. Sanatçı, "dilini yalınlığını göz ardı etmeden soyutlamalara giderken mitolojiden, halk edebiyatından, özellikle modern İngiliz ve Amerikan şiiirlerinden yararlanarak düzyazıya yatkın örnekler ver(ir)." (Yalçın, 2010, 970).

Hareket etkisini yitirdikten sonra da şiiire devam eden Tamer, İkinci Yeni etkisinden sıyrılan, imge yüklü kapalı şiiirlerden Halk şiiirine yaklaşan çok daha sade ve duru şiiirler yazmıştır. Ancak her döneminde hem serbest nazım şekilleri, hem Halk şiiirinin kuralları onun şiiirine eşlik etmiştir.

1959 yılında basılan ilk şiiir kitabı Soğuk Otlar Altında'dan itibaren İkinci Yeni çizgisinde güçlü ve özgün bir imge anlayışı geliştiren Tamer, bu anlayışı sonraki şiiirlerinde sürdürmüştür; 1965'te yayımlanan Virgülün Başından Geçenler'deki şiiirlerinde toplumsal eleştirinin tohumlarını atmış; Bir Adın Yolculuktan (2014)'da ise daha yalın bir söyleyiş ve toplumsal temalara ağırlık vermiştir. Onun İkinci Yeni çizgisinde yola çıktığı şiiirlik serüveni, Batılı bir anlayış ile olgunluk dönemine ulaşmış ve son dönemlerinde toplumcu gerçekçi bir çizgiye kavuşmuştur.

Ülkü Tamer şiiirin, şiiirsel özelliklerini kaybetmemesi gerektiğini savunmuştur. Sanatın verdiği ya da vereceği güzelliğin / faydanın sadece mesajda, ideolojide ve sloganda aranmaması gerektiğini belirtmiştir. Şiiirin anlam ile birlikte şiiirselliği de barındırması gerektiğini ifade etmiştir. Bu poetik düşüncelerden ve şiiirliğiyle harmanladığı yaşam tarzından bir bireşime vararak şiiirlerini ortaya koyan Ülkü Tamer'in Türk şiiirinde kendi sesini bulmuş ve büyük bir şiiir halkasının parçası olmuş bir şiiir olduğunu söylemek mümkündür.

1. İkinci Yeni Şiiirlerinde İlk Etkilenmeler

Hemen her şiiirin şiiire başlarken etkilendiği, kendisinden izler taşıdığı başka şiiirler olur. Kimi bu etkiden çabucak sıyrılıp kendi sesini bulurken kimi de uzun süre başka şiiir/şiiirlerin izlerini taşır. İkinci Yeni şiiirlerine bu yönüyle bakıldığında genel hatları ile şiiirleri söylemek mümkündür.

İlhan Berk, şiiirliğinin ilk yıllarında sembolist şiiiri, sonra ulusçu/hececi şiiiri, sonra da Toplumcu Gerçekçi poetikayı izler. Nâzım Hikmet'ten etkilenir. Ancak anlamın ve sözün daraltıcılığından sıkılır. Gerçeküstücülerden etkilenir, Berk, ilk beş kitabından (*Güneşi Yakanların Selâmı* (1935), *İstanbul Kitabı* (1947), *Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı, Köroğlu*) sonra Saint Antoine'ın Güvercinleri (1954) şiiiri ile o vakte kadar izlediği yolu -söze ve anlama dayalı şiiiri- bırakır ve İkinci Yeni çizgisine adım atar. *Galile Denizi* (1958) adlı kitabı onun hareket içinde değerlendirilen ilk kitabıdır.

Turgut Uyar'ın şiirini, aldığı askerî eğitim, sonrasında asker-memur olarak görev yaptığı Anadolu kasabaları etkiler. Ulusçu/hececi anlayışla ve yine dönemi etkileyen Garip şiirinin etkisi ile yazar, taşra insanını anlatır. Görev yerinin Ankara olmasından sonra şiirinde büyük değişimler meydana gelir. Toplumsal çevredeki farklılık, büyük şehirdeki bunalım ve yapaylık ilk şiirlerindeki taşra insanından kent insanına bakışını çevirmesini sağlar. Var olan şiir anlayışları bu durumu anlatmada yetersiz gelir. Onun şiirine DP baskısından kaçışla ya da Gerçeküstücülük etkisi ile yazılmıştır demek doğru olmaz. Onun harekete bağlanmasının temeli kendi hayat koşullarında ve toplumsal değişikliklerle bunu anlatmaya yeterli gelmeyen şiir poetikalarında aranmalıdır. Uyar da ilk iki kitabından (*Arz-ı Hâl, Türkiyem*) sonra 1959'da yayımladığı *Dünyanın En Güzel Arabistanı* ile İkinci Yeni'ye bağlanır.

Edip Cansever, ekonomik sıkıntı yaşamamış kentli bir genç olarak ilk şiirlerinde Garip'ten yola çıkarak ince alayla kent insanını anlatır. Ancak onda da mevcut şiirin yetersizliği ve bıkkınlığı vardır. Toplumsal değişme, kent, kapitalizm, sanayileşmenin verdiği bunalım, umutsuzluk şiirlerinde yer almaya başlar ve ilk iki kitabından (*İkinci Üstü* (1947), *Dirlik Düzenlik* (1954)) sonra 1957'de *Yerçekimli Karanfil* ile İkinci Yeni'de yerini alır. Hayatına, şiirdeki sürecine bakıldığında Cansever'e de DP diktasının ürünüdür, denilemez. Gerçeküstücüler de onda etkili değildir.

Sezai Karakoç, dinsel ve geleneksel kültürden beslenir. Necip Fazıl'ın dinsel ve metafizik poetikasını izler. Ortaokulda Arapça ve Farsça öğrenir, bu dillerde eserler okur. Lisede Fransızca öğrenir ve Batı edebiyatını tanır. Garip anlayışına tepkilidir. Şairliğinin ilk döneminde Hisar ve İstanbul dergilerinde şiirleri yayımlanır. Poetik ve ideolojik açıdan bu dergileri yeterli bulmaz. İlk Pazar Postası'nda Cemal Süreya'nın gönderdiği şiirle görülür. Başta bu duruma tepki gösterse de orada şiir ve yazılarını yayımlamaya devam eder. Onun da 1950-54 arası şiirleri kimi etkiler altındaysa da *Körfez* (1958) adlı kitabında topladığı şiirlerde bu etkilerden sıyrıldığı görülür. Biçimce diğer İkinci Yeni şairleri ile aynı başlıkta buluşur, aynı poetik savunma alanını paylaşır. Dinsel ve metafizik özün peşinde yeni bir dil ve biçim arayışı ile vardır. Geleneğe yenilik getirme çabasıdadır. Egemen gerçeklik anlayışına, egemen poetikalara onun şiirinde tepki vardır.

Cemal Süreya, öncüsüz, ustasızdır. Kendinden önceki poetikalar onda etkili değildir. Diğer şairlerde görülen etkiler ve süreç onda görülmez. Hayatı, kişiliği, 1950'lerin şiir arayışları ve Batı'dan gelen etkiler onun şiirini şekillendirir. İlk şiiri "Şarkısı Beyaz"ı diğer şairlere göre daha geç yayımlar ve oturmuş şiirler olarak okur karşısına çıkarır. İlk kitabı *Üvercinka* (1958) ile İkinci Yeni'ye eklenir.

Ece Ayhan, şiir ve izlediği poetika bakımından ayrıdır. Teorik ve pratik olarak Türk şiirinin hiçbir durağına uğramaz. İlk kitabı *Kınar Hanım'ın Denizleri* (1959) ile doğrudan İkinci Yeni içinde değerlendirilir. Atonal müzik, Gerçeküstücülük, Batılı kaynaklar ve sanatlar (Gerçeküstücü şiir ve sinema, atonal müzik, non-figüratif resim, mobil yontu) onun şiirinde etkilidir. Verili düzen, dil, düşünce, sanat ve şiiri yıkmada Gerçeküstücü anlayış ile bağlanır. Verili olana karşı çıkma hareketidir onunki. Şiirin girdiği çıkmaz da onu rahatsız eder. Toplumsal sorunları en çok işleyen İkinci Yenici'dir. Biyografik olgular, toplumsal koşullar ve şiirsel ortam onun şiirini şekillendirir.

Ece Ayhan ve Cemal Süreya dışındaki diğer İkinci Yeni şairleri ilk kitaplarındaki çeşitli arayışlardan sonra farklı dil ve temaya ulaşmış, İkinci Yeni çizgisinde şiirler vermeye başlamıştır.¹ (Karaca, 2016).

Ülkü Tamer'i, bu durumun biraz daha dışında değerlendirmek mümkün olur. Çünkü o, şiirlerini yayımlamaya başladığında hareketin temelleri atılmıştır. Türk şiirinin arayışlar noktasında geldiği çizgide göreceği, örnek alacağı şiirler mevcuttur. Nitekim Tamer'in, edebiyat tarihçileri ve eleştirmenler tarafından harekete sonradan dâhil edildiği görülür. Bunun yanı sıra Tamer, çocukluğundaki imkânları ve eğitimi ile hem Türk hem dünya edebiyatını, özellikle şiirini tanımak avantajına sahip olmuştur. Onun çocukluğunda başlayan okuma serüveni İstanbul'daki eğitiminde daha ortaokuldan hem gelenekten gelen şiirimizle hem Shakespeare, Homeros gibi sanatçıları İngilizce aslından okuma ile zenginleşmiştir. Yaptığı şiir çevirileri dünya şiirini tanıyıp kendi şiirini şekillendirmede ona yeni kapılar açmıştır. İkinci Yeni'nin 'kolejli yüzü' olarak Tamer, diğer şairlerden bu bağlamda ayrılır. Tamer, Türk şiirinin farklı duraklarına uğramadan 1959'da yayımladığı ilk kitabı *Soğuk Otların Altında* ile doğrudan İkinci Yeni'ye bağlanır.

2.Ülkü Tamer'de İlk Etkilenmeler

Hareketin temsilcilerinden Ülkü Tamer, üzerinde durulması gereken bir özellik arz eder. Sanatçı, şairliğinin yanı sıra anı, öykü, çocuk öyküsü, gazete yazarlığı ve çevirmenliği ile de kültür-sanat-edebiyat dünyasında önemli yer edinmiş bir isimdir. Çok yönlülüğü ile yıllar boyunca eser vermiş, Türk edebiyatına

¹ Konu için ayrıca bkz. Selâhattin Özpallabıyıklar, *A'Dan Z'Ye İlhan Berk*, YKY, İstanbul, 2003; Hüseyin Cöntürk-Asım Bezirci, *Turgut Uyar-Edip Cansever*, de Yay., İstanbul, 1961; Mustafa Öneş, *Cansever'in İlk Şiirleri*, Yeni Dergi,S.76, Ocak, 1971; Feyza Perinçek-Nursel Duruel, *Cemal Süreya*, Kaynak Yay., İstanbul, 1995; Hasan Bülent Kahraman, "Ece Ayhan Şiiri", *Türk Şiiri Modernizm, Şiir*, Büke Yay., İstanbul, 2000; Turan Karataş, *Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Yay., İstanbul, 1998.

katkıları yadsınamayacak bir sanatçıdır. Onun kendine özgü bir imge dünyası vardır ve şiirinde çocukluğu ile memleketinden izler önemli bir yer tutar.

Şiirin her şeyden önce “şairin kendini anlama/anlatma” çabası olduğunu söyleyen şair birçok başarıya imza atsa da hiçbir zaman ön planda olmak, gündemde kalmak gibi bir çaba içinde olmamış, bundan da özellikle kaçınmıştır.

Sanatçı; edebiyata ve şiire çocukluğundan itibaren güçlü bağlarla bağlanmış, kitaplarla ve şiirle çocuklukta başlayan yol arkadaşlığı ömür boyu devam etmiştir. Şiir, edebî hareketler ve kuramlar hakkında konuşmaktan ve yorum yapmaktan mümkün olduğunca kaçınan sanatçı, şiirini oluşturan etmenleri anlatırken bu arkadaşlıktan şöyle söz eder:

“Şiirle okul öncesi buluştum ben. Sanırım 5-6 yaşlarında. Annem ‘tahsilli’ bir kadın değildi. Ama kitap okumayı çok severdi. Muazzez Tahsin’den Kerime Nadir’den Cronin’e, Margaret Windsor’a, belki inanmayacaksınız Anatole France’a uzanan bir yelpaze içinde okurdu. Bana okuduğu ilk kitap, Grimm Kardeşler’in Gençlik Hikâyeleri’ydi. Ama sık sık okuduğu başka bir şey vardı: Şiir. Çocuk şiirleri. Ezbere okurdu. Belki benim için ezberlemişti. Çünkü ezbere okuduğu o çocuk şiirleri dışında, başka bir şiir okuduğunu hiç görmedim. O dinlediklerime özenip, ilkokulda ben de başladım şiir yazmaya. Mevsimler üstüne, 23 Nisan üstüne, kardan adam üstüne... Antep savunmasının ünlü Şehit Şahin’i üstüne... Babam da ilgimi o yaşlarda hep destekledi. Sonraları mühendis olmayıp da kendimi edebiyata verince hayal kırıklığına uğradı elbet, ama o yaşlarda hep destekledi. Kitap değil, dergi okurdu babam. Ayda Bir, Realite... Bana da hiç aksatmadan Binbir Roman, Çocuk Haftası alırdı... Benimle kardeşlerim için koca bir kitaplık kurmuştu. Sabahattin Ali’den O’Henry’ye, Gorki’ye kadar birçok yazarı o kitaplıkta keşfettim. 1940’ların Antep’inde.” (Andaç, 2006, 17).

Şiirle tanışmasını anlatan şair, şiirdeki etkilenmeyi ve yayımlanan ilk şiirini de dile getirir:

“Aslında ben şiir yazmaya ilkokulda başladım. Tabii onlar bir okul öğrencisinin yazacağı manzumelerdi. Bilinçli bir şekilde şiirle ilgilenmeye ortaokul sıralarında başladım. O zaman yazıyordum ve yazları Antep’e gidiyorduk. O zaman heyecanla tabii bütün dergileri alıyorduk. Bütün dergiler derken Varlık vardı, Yeditepe vardı, bir de arada bir Antep’e gelen Kaynak diye bir şiir dergisi vardı. Bir ara Şairler Yaprağı çıktı. Onlarda yayımlansın, tabii çok istiyordum, yeni başlayan birisi olarak. Varlık’la Yeditepe o zaman benim için ulaşılması çok güç doruklardı. Onun için ben ilk, Kaynak dergisine gönderdim. Kaynak dergisinde çıktı ilk şiirim, “Dünyanın Bir Köşesinden Lucia” diye bir şiir. O zaman çünkü bakıyorum, kimi Maria diye şiir yazıyor, kimi Pia diye şiir yazıyor. Mesela Asaf Hâlet’in “Maria” diye şiiri var. Attilâ İlhan’ın “Pia” diye şiiri var, Özdemir Asaf’ın “Lavinya” diye var. Ben de oturup “Lucia” diye şiir yazdım. O Kaynak dergisinde çıkınca müthiş sevinmişim.” (Ludingirra, 1998, 53).

Avni Dökmeci’nin yönetimindeki Kaynak Dergisi aslında Tamer için ayrı bir yere sahiptir. Tamer bu durumu “Edebiyat dergileriyle tanışıklığımı Mustafa Dayı’nın oğlu Hasan sağladı. Avni Dökmeci’nin Kaynak’ı, gördüğüm ilk edebiyat dergisiydi.” (Tamer, 2011, 37) diyerek anlatır. “Yıllar sonra ilk şiirim de Kaynak’ta yayımlanacaktı: “Dünyanın Bir Köşesinden-Lucia”. Asaf Hâlet’in Mariyya’sı, Özdemir Asaf’ın Lavinia’sı, Attilâ İlhan’ın Pia’sı olur da benim Lucia’m olmaz mıydı! Sevgili dostum Anıl’a (Meriçelli) adadığım bu şiirin Kaynak’ta çıktığını görünce günde üç şiir yazıp Varlık’a, Şairler Yaprağı’na, Yeditepe’ye postalamaya başlamıştım.” (Tamer, 2011, 37).

Ülkü Tamer, bu şiirini yazarken özellikle Attilâ İlhan’dan etkilenir. Onun şiirlerinin yayımlanmasını takip eder. Hem şiirleri hem giyim kuşamı ile en çok ona benzemek ister.

“Lucia’nın temelinde Pia yatıyordu. Attilâ İlhan’ın ünlü şiiri. Asaf Hâlet Çelebi’nin Mariyya’sı, Özdemir Asaf’ın Lavinia’sı vardı. Benim Lucia’m niye olmasın! Bu özentiyle yazmıştım onu. Ama o özentiye yoğun bir de etki karışmıştı: Pia. Attilâ İlhan’ın şiirini ezber etmişim. Necatigil’i, Dağlarca’yı, Külebi’yi, Cumalı’yı çok seviyordum. Ama Attilâ İlhan’ın yeri başkaydı. Şair olarak en çok ona benzemek isterdim o yıllarda. Sisler Bulvar’ını neredeyse ezber etmişim. Yağmur Kaçağı’nın yayımlanmasını ise eşi az bulunur bir sevinçle karşılamıştım. O yaşta kendi kitabım yayımlansa ancak o kadar sevinirdim. İki tane almıştım Yağmur Kaçağı’ndan. Biri kitaplığımdaydı duruyordu, birinin de kasap kâğıdından kapağını çıkarmış, katlamış, cebimde taşıyordum. Antep’te Kırkayak Bahçesi’nde Cevat Özer’e kimbilir kaç kere okumuştum.

Attilâ İlhan’ın şiirlerini hep sevdim. Yalnız şiirleri değil, fotoğraflarından gördüğüm kadarıyla giyim-kuşamı bile etkilerdi beni. Siyah bir balıkçı kazağı almış, bir de uzun atkı edinmişim. O kazağı giyip atkıyı boynuma birkaç kere dolayınca, üstüne üstlük Pia’ya özenip bir de Lucia adlı şiir yazınca benden büyük şair yoktu” (Tamer, 2010, 73).

Bu etkilenmelerin yazmaya yeni başlama sürecinde çok normal olduğunu, şiirini besleyen kaynaklardan söz ederken dile getirir. Sanatçının yazmaya adım atarken aynı türde yaratılmış, kendine

yakın bulduğu yapıtların etkisinde kalmasını doğal karşılarsa da zamanla kendi sesini bulması gerekliliğini de gözden kaçırmaz.

“Yaşamımdı. O yaşamıma egemen olan kaynaklar. Sinema, edebiyat, resim. Elbette insanlar. Tanıdıklarım. Gördüklerim. Yolculuklarım. Ama başlangıçta edebiyat besledi beni. Okuduğum Türk şairlere, sonra okulda İngiliz-Amerikan şairlere özendim, sevdiklerimin sesi yansıdı yazdıklarım. Kaçınılmaz bir şey bu. Yeni yeni yazmaya başlayan bir insanın kendisini etkileyen sanatçılara öykünmesi çok doğal. Önemli olan, o öykünmenin yerini özgünlüğe bırakması.” (Andaç, 2006, 45).

Yukarıda da anlatıldığı gibi Tamer’in 1954 yılında ilk şiiri Lucia yayımlanır. Bundan sonra da diğer dergilerde art arda şiirleri yayımlanmaya başlar. Tamer, farklı yerlerde bu şiirinden söz ederken bu şiirinden sonradan utandığını birçok yazısında olduğu gibi tüm içtenliği ve doğallığı ile anlatır:

“İlk şiirim Kaynak dergisinde yayımlanmıştı. 1950’lerin ortalarında. Adı Dünyanın Bir Köşesinden Lucia’ydı. 1960’larda, dergilerde adım görünmeye başlayınca o şiirden nasıl utanmışım. Kötü mü kötü bir şiirdi çünkü. Şimdi hatırlamıyorum bile onu, tek dizesi aklımda değil. Ama utancım çoktan geçti. Ansam ansam, o şiiri sevgiyle anarım. Gülerek. Eğlenerek. Kaynak dergisinin o sayısından üç tane almışım. Bu da eğlendirir beni.” (Tamer, 2010, 73).

O, yukarıda anlatıldığı gibi adı geçen şairlerden etkilenerek ilk şiirini yazmış ve yayımlamış olsa da bu etkiden çabucak sıyrılarak kendi sesini bulmuş ve şiir serüveni boyunca hep bir gelişim ve değişim içinde olmuştur.

Sanatçının şiirleri, 1959 yılında yayımladığı ilk şiir kitabı *Soğuk Otların Altında*’dan itibaren incelendiğinde bireysel olarak ne Attilâ İlhan, Özdemir Asaf gibi şairlerin ne de Garipçiler, Toplumcu Gerçekçiler gibi çeşitli hareket ve akımların belirgin izlerine rastlanır.

Ülkü Tamer’in Kaynak dergisinde 1954 yılında yayımladığı ve dergi sayfalarında kalan ilk şiiri Dünyanın Bir Köşesinden Lucia’yı okumak anlatılan bu süreci okurun zihninde somut hâle getirmeyi, sanatçının şiirindeki ilk etkileri daha iyi görmeyi sağlayacaktır.

Çalışmanın sonunda verilen şiirin temelinde aşk, kadın, hayal üçgeni vardır. Lucia’nın çocukluktan genç kızlığa, evlilikten çocuk sahibi olmaya ve oradan yaşlılığa geçişini veren bu şiir çimenlerin büyümesi ve sararması ile mevsim geçişlerinin çağrıştırdığı bir atmosferde sunulur. Çimenlerle uzaması istenen boy ve baharda olan Lucia, şiirin devamında yaza geçer; çimenler yani Lucia boy atar. Şiirin sonunda ise sararan çimenlerle biten Lucia’nın ömrü olur.

Okuyucu; şiirin I. bölümünde gözleri, elleri ve kalbinin yanı sıra eteklerinin bile dolu olması Lucia’nın hayallerle yaşadığını; bölüm sonundaki yazıklanma ile bunlara ulaşmak için hem acele hem hata ettiğini görür. II. bölümde Lucia’nın evlendiğine şahit olur. Mutlulukla başlayan süreç takvim yapraklarının uçması ile yerini sıradan bir evliliğe bırakır. III. bölümde ise küçük bir odada, ‘beşik’le Lucia’nın belki bir tane daha çocuk sahibi olduğu; ‘şişe’yle kocasının içtiği imlenir. Lucia’nın başlangıçta hayaller ve umutlarla dolu olan gözleri artık boştur. Şiir, Lucia’ya veda ile sona erer.

Lucia her ne kadar somut görünse de genel bir tabloyu -hayal kırıklığı- çizmek için seçilmiş soyut bir kadındır. Şiirdeki bu kurgu, şiirin genç bir şairin ilk denemesi olduğunu gösterir. Buna rağmen bir kadının hayalleri ile gerçekler arasındaki tezatlar okuyucuya verilerek sinematografik bir şiir ortamı kurulur. Tamer’in şiirlerinde görülen hikâyeleştirme ve sinema etkisinin ilk izleri de burada kendini belli eder. Serbest ölçüde yazılan şiirde bir kadının hayattaki dönemlerini hüzne temas eden yönüyle ortaya koyma, her aşamayı çimenler ve gözlere yansıyan kalp imgesi ile verme çabası da Tamer’in sonraki şiirlerinin imgesel ve biçimsel yönden ilk ipuçlarını verir.

Ülkü Tamer’in 17 yaşında bir öğrenci iken kaleme aldığı bu şiir sanatçının şiirin yayımlandığı 1954’ten ilk kitabı *Soğuk Otların Altında*’nın yayımlandığı 1959’a gelene kadar sergilediği, İkinci Yeni çizgisindeki değişimi ve gelişimi okuyucuya sunar.

Bu çalışmada sürekli bir arayış ve yenilik çabası içinde olan sanatçının şiirlerindeki gelişim ve değişimi çalışmanın amacını aşmamak için Cemal Süreya’nın sanatçı için yorumu ile sınırlandırmak tercih edilmiştir: “Şiirimizi değerlendiren yazılarda nicedir onun adı geçmiyor. Oysa onunki göz ardı edilirse son yirmi yıllık şiirimiz eksik kalır. Bu kanıdayım. Hele bir ara, bir şeyler arayan, sık sık da bulan tek şair oydu. (...) Ülkü’nün şiiri öteden beri çocuksu, ironik yanıyla değerlendirildi. Onun bir de düzyazı ormanlarına dalıp getirdiği olanaklar var. Kış var sözgelimi. Brueghel’in tablolarındaki kalabalık hayat belirtilerinin yalnızlığa dönüştüğü durumlar var Ülkü’nün şiirinde. Kendi payıma, Ülkü Tamer’i bugün el üstünde tutulan birçok sanatçıyla karşılaştıramam.

Kapılar açtı Ülkü Tamer. En azından yokladı. Yazacaklarını merak ettiğim az sayıda şairden biri.” (Süreya, 1996, 34-35).

Dünyanın Bir Köşesinden Lucia²

I

Gözlerinin içinde neler yok, Lucia,
Neler yok ellerinde, avcunda
Kalbin, kalbin de boş değil,
Etekliğin alabildiğine dolu.
Her istediğin var Lucia,
Her istediğin üstünde,
Ama yalnız –
Yazık Lucia.

Biraz daha gayret Lucia,
Biraz daha sabır,
Varsın çimenlerle uzasın boyun
Daha bahardasın Lucia.

II

Rüyalarında bembeyaz bulutlar Lucia,
Uzanan bir yol taa ilerlere,
Mesutsun, mesutsun Lucia
Kalbin yüzünde çarpıyor neşeyle.
Takvim yaprakları uçuyor gözlerinden-
Kocan, çocuğunuz, kavgalar, barışmalar...
... Ve son!

Ne o, yüreğin burkuk
Aldırma Lucia,
Çimenler şimdi yazda-
... Boy atmış halde.

III

Odanız küçük Lucia,
Bir beşik mi o sallanan kenarda,
Bir şişe mi masanın üstündeki?
Kalbin gözlerini terk etmiş artık,
Kara taş gibi oturmuş yerine.
Gözlerin neden boş Lucia,
Gözlerin neden çökük.
Kan akıyor mu damarlarında?

Anlıyorum

Çimenler sararmakta Lucia.

Çimenler...

Çimenler...

Bitiyor artık...

.....

Güle güle Lucia (Tamer, 1954, 280-281).

Sonuç

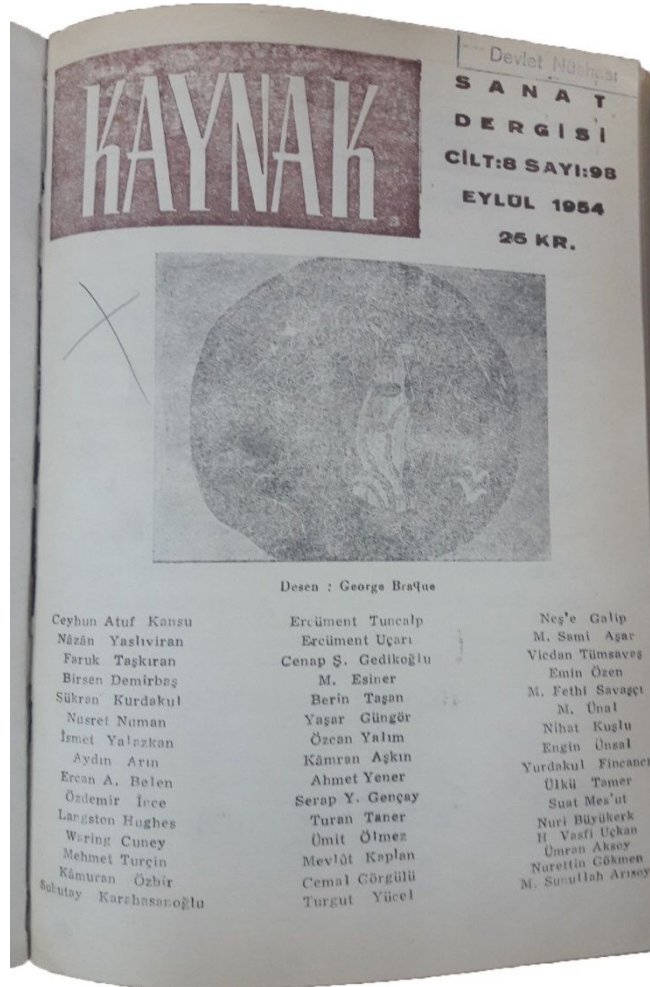
² Şiirin yer aldığı Kaynak dergisinin kapak sayfası ve şiir fotoğraflanıp çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Şairlerin kendinden önceki anlayışlardan ve şairlerden etkilenmesi şiir geleneği içinde kaçınılmaz bir durumdur. Önceyi bilmeden yeninin kurulması oldukça zordur ve sağlam temellerden yoksun bir durumdur. İlhan Berk'te simbolist, ulusçu/hececi ve toplumcu gerçekçi şiirin, Nazım Hikmet'in ve Gerçeküstücülerin etkileri görülür. Turgut Uyar, ulusçu/hececi şiiri ve Garip şiirini izler. Edip Cansever de Garip şiirinden yola çıkar. Sezai Karakoç'ta dinsel ve geleneksel kültürle Necip Fazıl izleri görülür. Cemal Süreya ve Ece Ayhan kendilerinden önceki poetikaların etkisini taşımazlar.

Birçok sanatçı gibi Ülkü Tamer'in de Attilâ İlhan, Özdemir Asaf ve Asaf Halet Çelebi gibi etkilendiği şairler olmuştur. Sanatçının şiirini kuran etmenlere bakıldığında önce çocukluğundan izlerle karşılaşılır. Anne babasının kitaplarla bağı sanatçıya sunulan ilk evrendir ve Tamer bu evrende şekillenmeye başlar. Daha sonra ismi geçen şairlerin şiirleriyle tanışıklığı Ülkü Tamer'in ilk şiirine etki eder. Kaynak dergisinde yayımlanan ilk şiiri "Dünyanın Bir Köşesinden Lucia" bu sanatçıların Pia, Lavinya ve Mariyya adlı şiirlerine özenilerek yazılmış bir şiirdir. Ancak Tamer; bundan beş yıl sonra yayımladığı ilk kitabı *Soğuk Otların Altında* ile bu etkilerden sıyrılmış, kendi sesini bulmuş, şiirini kurmuş bir şair olarak varlık göstermiştir. Bu durum sanatçının şiir serüveni boyunca da yenilik arayışları içinde devam etmiştir.

Bu çalışmada "Dünyanın Bir Köşesinden Lucia" şiiri verilerek bir kadının hayatındaki değişimlerin, hayaller ve gerçekler arasındaki farklılıkların ortaya konulduğu anlatılmış, sanatçının sonraki çalışmalarını işaret eden imgelere, biçimsel özelliklere dikkat çekilmiştir. Burada sadece bu şiirin tanıtılması, sanatçının şiire başlamasındaki aşamanın okurlara sunulması amaçlanmıştır, sanatçının sonraki şiirleri ile karşılaştırma yapmaktan özellikle kaçınılmıştır.

Fotoğraf 1: Kaynak Dergisi kapak sayfası

Fotoğraf 2: Kaynak Dergisi, 280-281. sayfalar

KAYNAKÇA

- Andaç, Feridun (2006). *Ülkü Tamer'le Hayata ve Şiire Dair*. İstanbul: Dünya Kitapları.
- Ayhan, Ece (1995). *Aynalı Denemeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karaca, Alâattin (2016). *İkinci Yeni Poetikası*. Ankara: Hece Yayınları.
- Ludingirra (1998, Bahar). *Dosya, Ülkü Tamer*. Yıl 2, S. 5, s.53.
- Süreya, Cemal (1996). *Günler, Deneme*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (İlk baskı: Broy Yay.,1991).
- Süreya, Cemal (2006). *Şapkam Dolu Çiçekle*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tamer, Ülkü (1954). *Dünyanın Bir Köşesinden Lucia*. *Kaynak Sanat Dergisi*, C. 8, S. 98, Eylül, s. 280-281.
- Tamer, Ülkü (2010). *Kırıp Dökmeden*. İstanbul: İkü Yayınevi.
- Tamer, Ülkü (2011). *Yaşamak Hatırlamaktır*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Yalçın, Murat (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.